

Misijski muzej

Godine 1930. uređen je u Zagrebu (Palmotićeva 31) Misijski muzej, a 1933. proširen kao Misijsko-etnografski muzej.

Hrvatski misionari skupili su vrijednu zbirku predmeta i slika crnačkih plemena iz Sudana, Ugande, Bengalije, Kine i Japana, koji prikazuju život ljudi i običaje azijskih i afričkih kraljeva.

Posljednja vijest o Muzeju u dnevnom tisku je iz 1935. godine.

Moderna galerija

U okviru Strossmayerove galerije slika uz umjetnine stranih starih majstora skupljene su već vrlo rano i umjetnine modernih hrvatskih umjetnika, najprije po narudžbi biskupa Strossmayera, a poslije poklonima uglednih građana ili samih umjetnika.

Kako Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti nije mogla iz vlastitih sredstava popunjavati zbirke Galerije, to je Hrvatsko društvo umjetnosti na prijedlog Izidora Kršnjavog u proljeće 1905. odlučilo osnovati Galeriju moderne hrvatske likovne umjetnosti.

Već 17. XII 1905. pribavljene su prve umjetnine («Timor Dei» I. Meštrovića, triptihon »Pred vratima smrti« M. Račkog i slika »Isus i Magdalena« od češkog slikara Bileka) kojima je udaren temelj Modernoj galeriji.

Galerija je 1909. privremeno smještena u jednom dijelu prostorija Muzeja za umjetnost i obrt, gdje je ostala do 1934. godine. Tada zauzimanjem Ivana Meštrovića Galerija dobiva prostorije u bivšem »Seljačkom domu«, gdje je nakon preseljenja i uređenja, otvorena 16. V 1934. godine.

Već 1938. godine zgradu »Seljačkog doma« otkupila je zagrebačka podružnica Državne hipotekarne banke za uređenje svojih uredskih prostorija, a Uprava Galerije trebala je tražiti novi smještaj za svoje zbirke.

S obzirom na kulturnu misiju Galerije, Banka nije pravila neprilike oko iseljenja, a Uprava Galerije zatražila je od Banske vlade da zgradu otkupi za Galeriju.

Do 1940. godine Galerijom je upravljalo Hrvatsko društvo umjetnosti, a tada je Društvo predložilo da Banovina Hrvatska preuzme upravu, dok će Društvo i dalje davati besplatnog kustosa, a Galerijski odbor vršit će otkup slika.

Poslije oslobođenja Moderna galerija 1947. ulazi u sastav radnih jedinica JAZU. Iz inventara Strossmayerove galerije izdvojene su sve umjetnine suvremenih domaćih umjetnika.

Danas je Galerija samostalna ustanova i u njenim zbirkama zastupljeno je slikarstvo i kiparstvo domaćih umjetnika XIX i XX stoljeća.

Muzej grada Zagreba

Ideju o osnutku Gradskog muzeja u Zagrebu dao je historičar Emilij Laszowski još 1905. godine i uspio je da za nju zainteresira i oduševi neke uplivnije zagrebačke ličnosti među njima i tadanjeg gradonačelnika Milana Amruša.

Muzej grada Zagreba. Stalni postav

Od samog početka zamišljeno je istovremeno osnivanje Gradske knjižnice i Gradskog muzeja.

Do ostvarenja dolazi već 1907. godine kada je Laszowski ponudio da će on i Društvo Braće Hrvatskog Zmaja voditi brigu i urediti obadvije ustanove.

Za smještaj Knjižnice i Muzeja određene su prostorije u Kamenitim vratima koje je trebalo najprije preurediti.

Brigu o Muzeju preuzeo je Laszowski a o Knjižnici Velimir Deželić.

Društvo Braće Hrvatskog Zmaja uputilo je 2. IX 1907. poziv i molbu građanstvu da poklonima predmeta historijske vrijednosti pomogne osnivanje i uređenje Knjižnice i Muzeja. Odaziv je bio velik i prostorije u Kamenitim vratima brzo su se popunile tako, da nije bilo mjesta za uređenje stalne postave, već je Društvo odlučilo prirediti povremene tematske izložbe.

U suradnji sa Zemaljskim arhivom prva je priređena »Trenkova izložba« (28. XI 1909) na kojoj je bila izložena kolekcija portreta i grupa Trenkovih pandura.

Zatim je Društvo namjeravalo prirediti još nekoliko izložbi kao »Godina 1848«, »Hrvatski gradovi i gradine«, »Heraldička izložba« i druge, ali zbog sve većeg prirasta starina nije bilo prostora za izložbe.

Izvještaji o darovateljima objavljuvani su u zagrebačkom dnevnom tisku. Među brojnim darovima vrijedno je spomenuti namještaj radne sobe Ivana Trnskog, koji je Muzeju poklonila (1910) njegova obitelj, zatim dijelovi tiskare Ljudevita Gaja, predmeti mlinarskog ceha, zbirka slika starog Zagreba, poklon Stjepana Širole, zbirka zagrebačkih starina Milana Accurtija i drugi.

Već 1910. godine zbog prenatrpanosti u prostorijama Kamenitih vrata pokrenuto je pitanje novih prostorija. Tadanji gradonačelnik Janko Holjac predlagao je zgradu cistercitskog samostana na Dolcu za smještaj Knjižnice i Muzeja.

Do I svjetskog rata pitanje smještaja nije riješeno pa i nekoliko godina poslije rata prostorije u Kamenitim vratima predstavljale su pravo skladište starina, a time je bio onemogućen normalan rad i razvoj Muzeja.

Takvo stanje prekinuto je akcijom Odbora za priredbu Kulturnohistorijske izložbe grada Zagreba 1925. povodom proslave 1000-godišnjice Hrvatskog kraljevstva. Odbor je uputio poziv građanima za prikupljanje starina i sudjelovanje na izložbi.

Izložba je održana od 11. do 21. listopada 1925. u prostorijama Umjetničkog paviljona, Sveučilišne knjižnice i Hrvatskog narodnog kazališta.

Tim povodom izdan je i Katalog, koji je sastavio i uredio Artur Schneider.

Već u toku priprema za izložbu pomišljalo se na obnovu i reorganizaciju Gradskog muzeja. Osnovan je i Odbor (Vjekoslav Klaić, Svetozar Rittig i drugi), koji je uputio poziv i molbu građanima da po završetku izložbe poklone svoje starine za uređenje Muzeja. Predloženo je da se Muzej privremeno smjesti u donjim prostorijama Umjetničkog paviljona i preda pod upravu Gradskog poglavarstva, a pokrenuto je i pitanje gradnje nove zgrade.

Na sjednici 23. lipnja 1926. Gradsko zastupstvo preuzelo je Muzej i donijelo zaključak da se za njegovu upravu izabere poseban kuratorij od tri lica pod predsjedanjem gradonačelnika. U kuratorij, uz gradonačelnika Vjekoslava Heinzla, ušli su Emilij Laszowski, Đuro Szabo i Svetozar Rittig.⁶³

Svečano otvorenje Muzeja bilo je 14. kolovoza 1926. Upravu Muzeja preuzeo je potkraj 1927. Đuro Szabo, a ravnateljem je imenovan u srpnju 1928. Tada je kuratorij donio i Statut prema kojem uz ostalo Gradski muzej mijenja naziv u Muzej grada Zagreba, a također je odlučeno da časopis »Narodna starina« postaje glasilo Muzeja.

Nakon otvorenja zbirke Muzeja i dalje su se povećavale darovima i otkupom, a suterenske prostorije Umjetničkog paviljona nisu pružale siguran smještaj muzealijama, pa je 1930. ponovno pokrenuto pitanje novih prostorija; o tom problemu piše Szabo 1934, a 1938. Gradsko zastupstvo donosi odluku o potpunom preuređenju Umjetničkog paviljona za smještaj Gradske knjižnice i Muzeja grada Zagreba.

Prilikom proslave 25-godišnjice svog osnutka Gradska štedionica poklonila je 1938. godine 3,500.000 dinara za gradnju nove muzejske zgrade. Tim povodom i »Društvo Zagrepčana« uputilo je tadanjem gradonačelniku Teodoru Peičiću, pismo sa zahtjevom da se riješi pitanje preseljenja Muzeja iz Umjetničkog paviljona u neku od historijskih zgrada u Gornjem gradu.

Sva nastojanja i akcije oko preseljenja Muzeja prekinuo je II svjetski rat.

Poslije oslobođenja Muzeju su dodijeljene najprije prostori u Opatičkoj 8 i tu je otvoren 24. ožujka 1946, a već početkom 1947. Muzej seli u zgradu nekadanjeg samostana klarisa u Opatičkoj 20.⁶⁴

Muzejske zbirke danas sadrže materijal, koji prikazuje kulturnu, umjetničku, političku i ekonomsku prošlost glavnog grada Hrvatske.

Muzej starina o upravi općina

Upravni odbor Društva općinskih činovnika Hrvatske i Slavonije na svojoj sjednici 25. XI 1928. predložio je da se u Zagrebu osnuje muzej koji bi prikazao razvoj općina i njihov rad od najstarijih vremena do danas.

Upućena je bila i preporuka kotarskim organizacijama da počnu prikupljati predmete za muzej, ali prijedlog nije ostvaren.

Muzej Stjepana Radića

Godine 1928. poslije smrti Stjepana Radića predloženo je da se osnuje Radićev memorijalni muzej.

Taj prijedlog ponovljen je 1936, a i 1938. povodom 10-godišnjice Radićeve smrti, ali ovog puta kao Hrvatski seljački muzej u spomen braće Radića.

Muzej je trebao prikazati socijalni razvitak hrvatskog seljaštva. Do ostvarenja nije došlo.